

Interpretace básně Zlatá brána ze sbírky *Smuténka* Jana Skácela

Antonín Sehnal, 539856

Tato práce se **pokusí** interpretovat básně Zlatá brána Jana Skácela, která se nachází ve sbírce *Smuténka*, konkrétně v části Crambe Tataria. Tato interpretace přistupuje k textu na základě modelu subjekt, prostor a čas, kde se jednotlivé části textu věnují jiným aspektům výchozího textu.

ZLATÁ BRÁNA

Hledal jsem hezké slovo pro tebe
a měl jsem na jazyku temnou višni.
I chřástal se mi líbil,
také tráva.

Dokonce autogén.

A náhodou jsem našel nejhezčí,
dívej se, venku p o p r c h á v á .

Není to zlatý červencový liják,
co je mečem podepřená brána.
Můžeme vejít. Hlava nesejde.

Venku jen trochu, drobně poprchává. ¹

ZLATÁ BRÁNA

Již samotný název básně částečně předesílá, co by mohlo být „hlavním“ motivem celé básně, tím je „zlatá brána“, tj. dětská hra, hrána ve větším kolektivu. Určité části básně by se daly považovat jako parafráze či reference právě na říkanku, která je během této hry zpívána. Říkanka zní: „Zlatá brána otevřená // zlatým mečem podepřená (zlatým klíčem odemčená), // kdo do ní vejde, // tomu hlava sejde, // ať je to ten nebo ten, // praštíme ho koštětem.“ ² Název samotný tak může ve čtenáři evokovat vzpomínku na dětství a s ním spojené (většinou) pozitivní pocity, předpřiravuje si tak čtenáře pro celé vnímání básně. Říká nám, že sama básně nebude náročná, bude odlehčená, příjemná a hravá, tak jako hra z dětství či vzpomínky na dětskou hru.

¹ SKÁCEL, Jan. *Smuténka*. Vydání osmé, ve Vyšehradu čtvrté. Verše. V Praze: Vyšehrad, 2022. ISBN 978-80-7601-660-6.

² Zlatá brána. *Zlaté pohádky* [online]. [cit. 2024-12-11]. Dostupné z: <https://zlatepohadky.cz/pisnicky/zlata-brana/>

Hledal jsem hezké slovo pro tebe

V tomto verši se subjekt na někoho obrací, někoho oslovuje, navozuje nám pocit dialogu či promluvy jednoho k druhému. Zároveň nám verš navozuje pocit toho, že mezi subjektem, který promlouvá a subjektem, ke kterému promlouvá, je nějaký vztah, ať už přátelský, milenecký či rodinný. Vyvstává však také otázka, co tím subjekt zamýšlí – hledá snad slovo, kterým chce někoho popsat? Hledá snad slovo, kterým chce někoho pojmenovat? Hledá snad slovo, kterým chce někoho potěšit?

Čas těchto veršů evokuje velmi pomalý spád – tím jak subjekt oslovuje jiný subjekt a říká, že hledá pro něj hezká slova. Prostor působí intimně a navozuje nám detail dvou subjektů (dialog či promluva jednoho subjektu druhému; hezká slova také napomáhají intimnosti).

a měl jsem na jazyku temnou višni.

Verš výše má dvojí interpretaci, a to pragmatickou či přenesenou. Pragmatická interpretace nám říká, že subjekt měl skutečně na jazyku temnou višni, ovoce, tato interpretace by však tvořila textovou rupturu a narušovala by tok textu. Přenesená interpretace nám říká, že subjekt se připravoval vyslovit temnou višni, skoro tak druhý subjekt nazval, ale neudělal tak. Mj. temná višeň jako taková nám svojí synestézií evokuje velmi silný a intenzivní pocit – její chuť, kdy je nejvíce dozralá celý verš zintenzivňuje.

Časově i prostorově lze celý verš zasadit do konce července, tj. čas, kdy višně dozrávají. Svojí intenzitou temná višeň celý spád verše poměrně zrychluje. Předchozí verš hledání nám poskytuje pomalejší spád, ale právě temná višeň vše zrychluje. Prostor stejně jako v předchozí básni je velmi intimní a podobný jako verš předchozí.

**I chřástal se mi líbil,
také tráva.**

Dokonce autogén.

Tyto tři verše budou interpretovány dohromady, jelikož spolu úzce souvisí.

Subjekt v těchto verších dál mluví k druhému subjektu, ale jako by se odvracel a zamýšlel se vlastně nad tím, co za různá slova ho napadají, čili trochu se nám posouvá fokus subjektu z jednoho subjektu na slova, kterými jej chce oslovit.

Časově působí všechny tři verše silně gradačně a postupně se zrychlují, subjekt napadá chřástal, také tráva, ale dokonce autogén. Právě slovem dokonce působí verše gradačně a akceleračně. K celé gradaci napomáhá i sama údernost, kdy přichází další a další slova, které subjekt napadají.

Prostor těchto tří veršů je odlišný od předchozích veršů, sice je v prvním verši stále přítomný subjekt, který říká, že ho napadl chřástal, ale tyto tři verše zahajují linku asociací, které mohou ve čtenáři vyvolat imaginaci. Zpočátku se drží přírodní tematiky, kdy se objevuje pták chřástal a následně tráva, což by se dalo brát jako volná asociace, jelikož chřástal primárně žije na poli. Poté však přichází autogén – to předchozí imaginaci a asociace nabourává, jelikož vedle polního ptáka a trávy je postaven svářecí nástroj.

A náhodou jsem našel nejhezčí,

Celý verš působí nahodile, ale zároveň ukončuje hledání – slovo nejhezčí nám dává nějakou ukončenost, superlativ nám říká, že nic hezčího už nebude, protože to slovo, které subjekt našel, je to **nejhezčí**. Zároveň však tento verš nepřináší dostatečné ukončení, jelikož subjekt to nejhezčí slovo, které našel, nevysloví, nechává tak čtenáře hádat, co to nejhezčí slovo je.

Časově tento verš nabourává předchozí gradaci, jelikož představuje nějaký konec hledání, tak nám předchází rychlý spád ukončuje, avšak neukončuje jej úplně, dostáváme se do pomalého času otázek – protože jaké je to slovo, co našel?

Fokus prostoru se navrácí zpět k subjektu z předchozí linky asociací přírody a industriální.

dívej se, venku poprchává.

Tímto veršem přichází silná tematická ruptura, jelikož předchozí linka hledání, ať už hledání subjektu, či čtenáře je přerušena, objevuje se zde silný distraktor. Opět se však nacházíme v dialogu či promluvě subjektů. Nastává otázka, který subjekt toto vyslovuje – je to ten samý, který doposud hledal slova a říkal nám své asociace? Nebo je to druhý subjekt, ke kterému hledající subjekt mluvil, jenž tímto odvádí pozornost od hledání slov?

Prostor je v tomto verši poměrně dynamický, čtenář přichází z předchozího verše s otázkami. Objeví se opět v intimní prostoru mezi dvěma subjekty, ale poté se hned přesouvá někam jinam, ven. Verš nám o sobě také prozrazuje, že se pravděpodobně odehrává někde uvnitř, protože jeden subjekt pobízí, aby se podíval ven. Časový spád verše poté zůstává pomalejší, napomáhá tomu i samotné poprchávání, které je pomalejší a drobnější déšť. K celkové pomalosti může napomocť i grafická úprava verše, právě prostrkání u slova poprchává slovo zvýrazňuje a může přimět čtenáře se u něj pozastavit.

Není to zlatý červencový liják,

V tomto verši dochází k provázání s předchozím veršem, a to konkrétně s 2., jelikož je zde popisovaný zlatý červencový liják a v druhém verši je zmíněná temná višeň, propojují se nám tak navzájem verše, které na první pohled působí, že jsou oddělené tematickou rupturou, nikoli.

Verš také působí afirmačně, jako kdyby jeden subjekt říkal druhému: „Neboj, pouze poprchává, není to silný déšť.“

Za pomoci kontextu s následujícími verši je možné rozklíčovat to, že zlatý červencový liják představuje onu otevřenou zlatou bránu, která se zmiňuje v dětské říkance a v samotném názvu básně.

co je mečem podepřená brána.

Můžeme vejít. Hlava nesejde.

Zde přichází reference a vlastně i parafráze na dětskou říkanku. Afirmace, která přichází v předcházejícím verši, zde stále přetrvává, protože subjekt druhému subjektu říká, že ten drobný déšť **není** ona zlatá brána, že mohou vstoupit a nedostane se jim žádné úhony. Sama říkanka totiž vyjadřuje to, že když někdo do zlaté brány vstoupí, tak mu sejde hlava. V tomto případě se to však nestane – protože nevstupují do oné zlaté brány.

Prostor i čas těchto veršů je velmi abstraktní, ale zároveň není. Na první pohled se zdá, že se tyto verše nedají zasadit do specifického prostoru, a když stojí samy o sobě, jde to ztěžka. V návaznosti na předchozí verše, kde se subjekty nachází v nějakém uzavřeném prostoru, lze prostor zasadit jako někde mimo tento uzavřený prostor. Jeden subjekt pobízí ten druhý k tomu, že mohou z tohoto uzavřeného intimního prostoru vystoupit ven.

Venku jen trochu, drobně poprchává.

Konečné verše básně upouští od hry, avšak stále působí afirmativně, jako kdyby dovršovaly předchozí verše v ujišťování subjektu, přece jen venku pouze drobně poprchává, není tam silný déšť – „můžeme se společně vydat ven, nic nám nehrozí.“ Takto může vyznít poslední verš celé básně.

Čas v posledním verši je velmi pozvolný a pomalý, tak jako poprchávání. Prostor se zaměřuje na prostor venku, ne na ten, ve kterém se nacházejí subjekty (pravděpodobně někde uvnitř, kde mají vytvořený svůj vlastní intimní prostor).

Závěrem

Již název básně navozuje ve čtenáři určitou premisu, se kterou k básni přistupuje. Je možné říci, že celá báseň je z dětské perspektivy z počátku je to hra, kdy si děti vymýšlí slova, kterými se nazývají, a pak přichází faktor dětské nepozornosti, kdy je ze hry vyvede to, že venku poprchává, a poté přichází další hra na zlatou bránu (která je v básni reflektovaná a parafrázovaná).

Druhou perspektivou na báseň může být pohled na subjekty jako zamilovaný pár či přátelé, kteří spolu vytvářejí intimní moment v uzavřeném prostoru, někde uvnitř. Hledají pro sebe slova, kterými by se popsali či nazvali a v tom začne přšet a oni se rozhodnou se vydat ven, ale neopouští od dětských her.

Časově se dá celá báseň zasadit do léta a v básni se nachází několik indicií, které tuto dobu evokují, ať už je to temná višěň (višěň tmavou barvu nabývá až ve fázi, kdy je nejvíce uzrálá), i samotný chřástal s trávou evokují léto a v neposlední řadě samozřejmě červencový liják, který spolu s višní jasně rámuje dobu, kdy se báseň odehrává.

Jak je zmíněno výše většina prostoru básně je velmi uzavřená a intimní, to nám navozuje dialog či promluva subjektů, kteří spolu sdílí moment. Poté se fokus prostor přesouvá zčásti ven, sice je prostor mimo intimno zmiňován, ale neevokuje to přímo přítomnost venku. Dalo by se říci, jako by se subjekty dívaly oknem ven na drobný déšť a následně so pobízely, aby se šly ven.

Zdroje

SKÁCEL, Jan. *Smuténka*. Vydání osmé, ve Vyšehradu čtvrté. Verše. V Praze: Vyšehrad, 2022. ISBN 978-80-7601-660-6.

Zlatá brána. *Zlaté pohádky* [online]. [cit. 2024-12-11]. Dostupné z:
<https://zlatepohadky.cz/pisnicky/zlata-brana/>

- dočteno do tří hrubých chyb, prosím novou verzi